

УДК 378.637.016:78

Румянцева С.В.,
старший викладач
кафедри академічного та естрадного вокалу
Інституту мистецтв
Київського університету імені Бориса Грінченка

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ
А.Ц. МАРХЛЕВСЬКОГО
У КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОМУ ПРОСТОРІ
УКРАЇНИ 80-Х РОКІВ ХХ ст.

У статті висвітлено професійну діяльність Анатолія Церілійовича Мархлевського у культурному просторі України 80-х років ХХ століття. Розглянуто методичний посібник, в якому сформульовано комплекс творчих принципів, що складають професійні методи автора, які в надалі вплинули на становлення та розвиток хорового мистецтва ХХ століття.

Ключові слова: професійна діяльність, методичні розробки, розвиток хорового мистецтва, А. Мархлевський.

Соціокультурний розвиток суспільства значною мірою зумовлюється діяльністю особистостей, які створюють культурне надбання країни. Серед таких — Анатолій Церілійович Мархлевський, видатний хоровий диригент, викладач, заслужений діяч мистецтв України, професор, один із найкращих учнів К. Пігорова та безпосередній послідовник його «хорової школи» (інші послідовники: Д. Загрецький, А. Авдієвський, В. Іконник, М. Гринишин, Е. Дущенко, В. Толканев, П. Горохов, В. Луговенко, В. Шип, А. Серебрі, Г. Ліознов, С. Крижановський, І. Сльота, Л. Бутенко, Ж. Косинський, В. Газинський, Ю. Любович, Н. Макода, А. Вацек та ін.) [3].

Надбання А. Мархлевського в хоровій музиці та роботі хорового диригента величезне, однак у цій статті ми розглянемо

його методичний доробок, який майстер залишив у посібнику «Практичні основи роботи в хоровому класі». Ця праця була створена в 1986 році й, незважаючи на роки, що минули, користується великим попитом і сьогодні: її використовують у робочих планах музичних ВНЗ країни (однією з таких програм є робоча програма «Хорознавство» Юрченка М.), цитують у багатьох наукових роботах та, безумовно, вона є співзвучною до потреб сучасності. У цьому методичному посібнику автор пропонує розглянути не тільки питання вокально-ансамблевої техніки, добору репертуару для навчального хору, але і такі важливі аспекти, як виховання безпосередньо диригента як керівника хорового колективу та розкриття його творчої лабораторії.

Проаналізувавши багато наукових робіт з хорознавства (Коломієць О., Горбенко С., Гордійчук М., Дмитревський Г., Левандо П., Смирнова Т. та ін.), хорового диригування (Анісимов О., Єгоров О., Мартинюк А., Пігров К. та ін.) тощо, слід зазначити, що ім'я А. Мархлевського з'являється доволі часто. На його працю «Практичні основи роботи в хоровому класі» дають посилання більшість науковців. Чимало звернень стосується і доробку та напрацювань А. Мархлевського як одного з найкращих учнів К.К. Пігрова [2]. Однак ніхто не розглядав митця як справжню масштабну творчу постать, значно багатограннішу, ніж це видається з наявної літератури, професійна діяльність котрої тісно пов'язана з процесами розвитку хорового мистецтва України ХХ століття, а також становленням творчого і професійного шляху сучасних диригентів, творчість яких він потужно стимулював, та яка не була ще й досі досліджена.

Отже, виходячи з вище зазначеного, **метою статті** є актуалізація дослідження професійної діяльності Анатолія Церілійовича Мархлевського у культурному просторі України 80-х років ХХ століття.

Відповідно до означеної метою виникає потреба:

- комплексно дослідити методичний посібник А. Мархлевського «Практичні основи роботи в хоровому класі»;
- визначити специфіку подання основних професійних принципів викладання основ методики роботи в хоровому класі.

Розглядаючи професійну діяльність А. Мархлевського у 80-ті роки минулого століття, не можна не відзначити його професійних

та творчих заслуг цього часу: стипендіат персональної стипендії ім. М. Леонтовича, керівник самодіяльної хорової капели технологічного інституту ім. М. Ломоносова. Крім того, А. Мархлевський зробив низку яскравих концертних програм і був делегований від України на фестиваль до м. Москви (1961). З 1962 до 1970 рр. — художній керівник Вінницької філармонії; організатор та керівник ансамблю пісні «Вітерець Поділля» — лауреата республіканського конкурсу; паралельно — викладач у Вінницькому музичному училищі хорових дисциплін та керівник навчального хору; з 1970 р. хор училища визнали кращим навчальним хором України (серед випускників — нар. арт. В. Зарков, засл. арт. В. Бородулін, відм. освіти Л. Санцевич та ін.); з 1970 р. був запрошений на педагогічну роботу до КДІК, де створив мішаний студентський хор, що об'єднував студентів різних курсів [4].

Як зазначено у збірці «Серія “Знаменні дати КНУКіМ”». Вип. 3: «... студентський хоровий колектив під його орудою став не тільки школою виховання майбутніх керівників хорових колективів, але і першокласним концертним колективом, виступи якого в Колонному залі ім. М. Лисенка, палаці “Україна”, Будинку органної і камерної музики ставали подією в музичному житті Києва. Про виступи хору писали провідні музикознавці України на чолі з Миколою Гордійчуком. У 1978 році хор з успіхом виступив в Одесі на науковій конференції, посвяченій 100-річчю від дня народження професора К. Пігрова, а також на відкритті Будинку органної і камерної музики з першим виконанням хорової симфонії Л. Дичко “Вітер революції” (партія органа — проф. А. Котляревський). В репертуарі хору були великі форми: “Радуйся, ниво” М. Лисенка, “Іоан Дамаскин” С. Танєєва, хорова опера І. Шамо “Ятранські ігри” (перше виконання), мініатюри М. Леонтовича, Б. Лятошинського, Г. Майбороди, молодих композиторів М. Шуха, О. Яковчука та ін. Хор був частим гостем студії звукозапису українського радіо, залишивши чудові фондові записи» [4]. Багатогранна професійна та творча діяльність із величезною кількістю концертів А. Мархлевського в 1979 році була відзначена званням заслуженого діяча мистецтв України.

Окремо треба виділити його плідну педагогічну роботу. Викладання таких дисциплін, як диригування, методика роботи з хором, хорове сольфеджіо та хорознавство дали поштовх до створення методичного посібника під назвою «Практичні основи роботи

в хоровому класі». Уже в 1986 році цей підручник друкується видавництвом «Музична Україна» і стає найбільш затребуваним збірником із впорядкованими найважливішими аспектами роботи в хоровому класі. Проте найбільшою цінністю цієї методичної праці є те, що вона й досі актуальна.

У посібнику «Практичні основи роботи в хоровому класі» А. Мархлевський детально розбирає кожен окремий аспект хорового звучання, хорового виконання, роботи з хором як студентів, так і самих викладачів тощо. Висвітлює не тільки безпосередню роботу з хором, а й такі важливі складові всього комплексного підходу до навчання хоровому диригуванню, як хорознавство, сольфеджіо, постановка голосу та читання хорових партитур. А. Мархлевський зазначив, що «...обсяг знань, умінь, навичок, необхідних випускнику для самостійної роботи як керівника хору, багато в чому залежить від характеру співвідношення дисциплін у вузі...» [1].

Він дуже чітко виокремив поняття «хоровий клас» у комплексній системі навчання хормейстера. Так, за А. Мархлевським: «1. Хоровий клас як власне навчальний хор; 2. Хоровий клас як дисципліна, що синтезує знання з усіх основних предметів диригентсько-хорової спеціалізації» [1].

Крім цього, проаналізувавши праці видатних майстрів хорового мистецтва О. Єгорова, К. Пігорова, О. Свешнікова, В. Соколова, П. Чеснокова, які, своєю чергою, вже давали пояснення терміна «хор», автор синтезував це поняття в таке: «Хор — це колектив співаків, організований для спільного виконання хорового твору, характерною ознакою якого є наявність усіх елементів хорової звучності, основна ціль якого — ідейно-естетичне виховання» [1].

Узагальнюючи, варто зазначити, що посібник «Практичні основи роботи в хоровому класі» А. Мархлевського є синтезом багатьох праць видатних диригентів-хормейстерів. Приділивши увагу всім найдрібнішим деталям, методам, проблемам та вихованню в роботі з хором, автор обґрунтував, виокремив та скомпонував у чітку схему всі найважливіші аспекти роботи хорового диригента.

Також варто зазначити, що серед різноманітних мотивів професійної діяльності Анатолія Церілійовича Мархлевського у культурному просторі України 80-х років ХХ століття найбільш плідною стала все ж таки педагогічна спрямованість, що доводить написання методичного посібника саме в ці роки.

А. Мархлевський — митець, який через власний диригентський почерк доніс до сьогодення професійну хорову школу К.К. Пігрова, котрий увібрав у свою педагогічну діяльність здобутки А.К. Лядова (гармонія) та М. О. Соколова, зробив значний внесок у розвиток диригентсько-хорової культури України, сприяв активному впровадженню у виконавську практику низки творів сучасних композиторів.

Розглянувши тільки незначний період професійної діяльності А. Мархлевського, як-от: 80-ті роки ХХ століття, залишається ще багато недосліджених аспектів життя та творчості цієї видатної особистості. Тому професійна діяльність, педагогічні праці, записи тощо А. Мархлевського можуть стати перспективним підґрунтям для подальших наукових досліджень.

ДЖЕРЕЛА

1. Мархлевський А.Ц. Практичні основи роботи в хоровому класі / А.Ц. Мархлевський. — К. : Муз. Україна, 1986. — 96 с.
2. Шатова І.О. Стильові основи Одеської хорової школи : автореф. ... канд. мистецтвознавства / І.О. Шатова. — Одеса, 2005 р. — 20 с.
3. Селезньова Н.О. Професіоналізм хормейстера. Психологічний та культурно-історичний аспекти : автореф. ... канд. мистецтвознавства. — Одеса, 2004 р. — 20 с.
4. Скаченко О.О Серія «Знаменні дати КНУКіМ». Вип. 3 «Майстри хорового мистецтва» [Електронний ресурс] / О.О Скаченко, Н.М. Кречко. — Режим доступу : <http://knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2013/10/CHOROVE-DIRIGUVANNJA-Kolor.pdf>

В статье освещена профессиональная деятельность Анатолия Церилийевича Мархлевского в культурном пространстве Украины 80-х годов ХХ века. Рассмотрено методическое пособие, в котором сформулирован комплекс творческих принципов, составляющих профессиональные методы автора, каковые в дальнейшем повлияли на становление и развитие хорового искусства ХХ века.

Ключевые слова: профессиональная деятельность, методические разработки, развитие хорового искусства, А. Мархлевський.

The article highlights the professional activities of Anatolii Tseriliiovych Markhlevskiy in the cultural environment of Ukraine in 80s of the 20th century. It presents methodological guide which formulates a set of creative principles, the author's professional methods, that later influenced establishment and development of choral art of the 20th century.

Key words: professional activity, methodical developments, development of choral art, A. Markhlevskiy.

УДК 372.3(477)

Садовенко С.М.,

*старший науковий співробітник,
завідувач кафедри академічного та естрадного
вокалу Інституту мистецтв
Київського університету
імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук, доцент*

ЕТНОНАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ОСНОВОПОЛОЖНИХ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

У статті розкрито проблему етнонаціонального виховання як чинника формування основоположних культурних цінностей особистості. Показано, що одним із провідних напрямів виховної роботи є родинне національне виховання, що трактується як природний процес, в якому батьки мають виконувати роль головних вихователів протягом усього